

Brotthvarf ungmenna frá námi og uppeldisaðferðir foreldra: Langtímarannsókn

Sigrún Aðalbjarnardóttir og Kristjana Stella Blöndal
Háskóla Íslands

Í rannsókn þessari var kannað hvernig uppeldisaðferðir foreldra við 14 ára aldur ungmenna tengjast því hvort þau hafa lokið framhaldsskóla við 22 ára aldur. Rannsóknin er byggð á gögnum úr langtímarannsókn á áhættuhegðun reykvískra ungmenna. Þeim hluta rannsóknarinnar sem hér er greint frá svöruðu 545 þátttakendur. Þrír þættir í uppeldisaðferðum foreldra voru til athugunar: „viðurkenning“, „stuðningur“ og „hegðunarstjórn“. Þessir þættir einkenna leiðandi upplæddi. Tekið var tillit til námsárangurs ungmennanna á samræmdu prófi í íslensku við lok grunnskóla, félags- og efnahagslegrar stöðu foreldra og hvort í hlut áttu stúlkur eða piltar. Niðurstöður benda til þess að uppeldisaðferðir foreldra við 14 ára aldur ungmenna tengist brotthvarfi þeirra frá námi. Því meiri viðurkenningu foreldra og stuðning sem ungmennin töldu sig búa við 14 ára gömul þeim mun líklegri eru þau til að hafa lokið framhaldsskóla á 22. aldursári. Hegðunarstjórn foreldra við 14 ára aldur ungmennanna virðist ekki tengjast brotthvarfi þeirra frá námi að teknu tilliti til viðurkenningar foreldra og stuðnings. Hegðunarstjórn foreldra tengist þó brotthvarfi frá námi þegar ekki er tekið tillit til hinna uppeldisþáttanna. Því má álykta að þessir uppeldisþættir tengist brotthvarfi frá námi en viðurkenning og stuðningur tengist því sterkar en hegðunarstjórn. Framangreindar niðurstöður komu fram þegar tekið var tillit til námsárangurs ungmennanna í íslensku við lok grunnskóla, kynferðis þeirra og félags- og efnahagslegrar stöðu foreldra.

Hagnýtt gildi: Mikilvægt er að foreldrar hafi aðgang að upplýsingum um heppilegar uppeldisaðferðir. Þessi rannsókn skipar sér á bekk með öðrum rannsóknum sem sýna að leiðandi uppeldisaðferðir foreldra skipta miklu um þætti í aðlögun barna og unglinga, svo sem um námsárangur þeirra, vímuefnaneyslu, depurð, hegðunarvandkvæði, sjálfsálit og samskiptahæfni. Greinin getur nýst þeim sem vinna að því að styrkja foreldra í uppeldishlutverkinu og sinna foreldraráðgjöf. Jafnframt getur efni hennar verið leiðarljós við stefnumörkun í málefnum ungmenna og fjölskyldunnar á sviði félags- og menntamála.

Í ljósi aukinnar áherslu á menntun í samfélaginu eru þau ungmenni sem ekki ljúka framhaldsskóla að mörgu leyti verr stödd nú en áður fyrr. Þar má nefna að möguleikar þeirra á vinnumarkaði eru minni en áður og þau eru í áhættuhópi um fjölmarga þætti. Þau eiga til dæmis fremur á hættu að verða atvinnulaus, fá verr launuð störf, eiga við heilsufarserfiðleika að stríða og sýna andfélagslega hegðun (sjá samantekt Rumberger og Thomas, 2000). Miklu skiptir því fyrir framtíð ungmenna að ljúka framhaldsskóla.

Langflestir nemendur hér á landi fara í

framhaldsskóla strax að loknum grunnskóla, eða rúmlega 90% árgangs (Hagstofa Íslands, 2005), en athygli vekur að brotthvarf frá námi er hér meira en á hinum Norðurlöndunum og í mörgum öðrum Evrópulöndum. Samkvæmt OECD (2002, bls. 265) höfðu um 30% ungs fólks á aldrinum 20–24 ára ekki lokið framhaldsskóla á Íslandi árið 2000 en í Noregi var hlutfallið 5%, um 20% á Grikklandi og 30% á Spáni. Þá minnkaði brotthvarf frá námi hér á landi minna en í öðrum OECD-löndum árið 2002 (OECD, 2005). Samkvæmt rannsókn Jóns Torfa Jónssonar og Kristjönu Stellu

Blöndal (2002), sem náði til ungmenna sem fæddust árið 1975, höfðu um 40% þeirra ekki lokið framhaldsskóla við 24 ára aldur og var það hlutfall svipað og kom fram í sambærilegri rannsókn meðal fólks sem fæddist árið 1969 (Jón Torfi Jónasson og Guðbjörg Andrea Jónsdóttir, 1992). Brotthvarf frá námi snýst ekki um fámennan hóp ungmenna, eins og þessar tölur sýna, og því er mikilvægt að auka skilning á þeim þáttum sem tengjast brotthvarfi frá námi.

Varla velkist neinn í vafa um mikilvægi fjölskyldunnar við félagsmótun barna og unglunga. Segja má að megináhersla í rannsóknnum á tengslum fjölskylduþátta við brotthvarf ungmenna frá námi hafi verið á félags- og efnahagslega stöðu foreldra. Niðurstöðum ber saman um að nemendur sem búa við góða félags- og efnahagslega stöðu foreldra ná betri árangri í námi og hverfa síður frá námi en nemendur sem hafa lakari stöðu (sjá yfirlitsgrein Jeynes, 2002; McNeal, 1999; Rosenthal, 1998).

Sú gagnrýni hefur komið fram að þótt margar rannsóknir bendi til þess að bakgrunnur nemenda, svo sem félags- og efnahagsleg staða foreldra, tengist námsgengi barna þeirra gefi það ekki upplýsingar um hvað það er í fjölskyldulífinu sem ýtir undir góðan námsárangur og farsæla skólagöngu (Feuerstein, 2000). Lítil áhersla hafi til að mynda verið lögð á að kanna hvernig samskipti foreldra og barna tengjast brotthvarfi ungmenna frá námi og skorti þar rannsóknir (Rosenthal, 1998). Samskipti foreldra og barna gætu þannig verið hlekkur á milli fjölskyldubakgrunns (svo sem félags- og efnahagslegrar stöðu) og námsgengis ungmenna (Feuerstein, 2000; Rumberger, 1995).

Í þessari rannsókn er lögð áhersla á að athuga hvernig mismunandi uppeldisáferðir foreldra við 14 ára aldur ungmenna tengjast brotthvarfi þeirra frá námi síðar á ævinni. Miðað er við hvort þau hafi lokið framhaldsskólaprófi við 22 ára aldur.

Í rannsóknnum er mismunandi hvernig brotthvarf frá námi er skilgreint (sjá til dæmis

McKee, Melvin, Ditoro og McKee, 1998; Alexander, Entwisle og Horsey, 1997). Í sumum rannsóknnum er brotthvarf takmarkað við þá nemendur sem byrja í tilteknu námi án þess að ljúka því. Í öðrum nær skilgreiningin bæði til þeirra sem ekki fara í framhaldsskóla og þeirra sem ekki ljúka námi á framhaldsskólastigi (sjá samantekt Jóns Torfa Jónassonar og Kristjönu Stellu Blöndal, 2004). Í þessari rannsókn er seinni skilgreiningin notuð. Til brotthvarfshóps teljast þau ungmenni sem ekki hafa lokið framhaldsskóla við 22 ára aldur, hvort sem þau byrjuðu í framhaldsskóla eða ekki.

Námsgengi vísar hér bæði til námsárangurs og brotthvarfs frá námi.

Fræðilegur bakgrunnur

Rannsóknir á því hvernig samskipti foreldra og barna tengjast námsgengi hafa einkum beinst að því að kanna þátttöku foreldra í skólagöngu barnsins og tengsl hennar við námsárangur barnsins. Má þar helst nefna (1) samskipti foreldra við skólann vegna barnsins (t.d. við kennara og námsráðgjafa), (2) þátttöku foreldra í foreldra- og kennarafélögum skólans, (3) hvort foreldrar og börn þeirra ræði um námið og skólann og (4) aðhald foreldra við heimanám barnsins (t.d. reglur um heimanám og sjónvarpsáhorf, sjá samantekt McNeal, 1999). Aðrir leggja einnig áherslu á (5) aðstoð foreldra við heimanám barnsins og (6) hvaða væntingar foreldrar hafa til námsgengis barnsins (sjá samantekt Fan og Chen, 2001).

Niðurstöður þessara rannsókna hafa ekki verið einhlítar. Í sumum þeirra kemur fram að ef foreldrar taka þátt í skólagöngu barnanna sýni þau betri námsárangur, í öðrum að þau sýni verri árangur og í enn öðrum finnst engin tengsl. Þar má nefna sem dæmi að í rannsókn McNeal (1999) kom fram að unglingar sem áttu foreldra sem tóku þátt í foreldra- og kennarafélögum skólans fengu að jafnaði lægri einkunnir en aðrir unglingar.

Í samantekt Fan og Chen (2001) á rannsóknnum á tengslum á milli þátttöku foreldra í skólagöngu barna og námsárangurs þeirra var meginniðurstaðan sú að minni tengsl væru

þar á milli en vænst hafði verið. Af þeim sex atriðum sem nefnd eru hér að framan tengdust væntingar foreldra til námsgengis barnanna sterkast námsárangri en aðhald foreldra með heimanámi virtist skipta minnstu af þessum þáttum. Ekki kemur nægilega skýrt fram í samantektinni hvort væntingar foreldra um námsgengi vísi hér til væntinga foreldra um námsárangur barnsins og/eða um hve miklu námi barnið muni ljúka.

Tengsl á milli þátttöku foreldra í skólagöngu barna við brotthvarf ungmenna frá námi hafa lítt verið könnuð (McNeal, 1999; Rumberger, 1995). Þó má nefna rannsókn Alexanders og félaga (1997) sem sýndi að þau ungmenni voru ólíklegri til að ljúka framhaldsskóla sem áttu foreldra sem höfðu litlar væntingar til námsgengis þeirra í byrjun grunnskóla (hér er átt við bæði væntingar um námsárangur og um hve miklu námi barnið muni ljúka). Þessi niðurstaða kom fram að teknu tilliti til félags- og efnahagslegrar stöðu foreldranna. Þá hefur komið fram að þátttaka foreldra í foreldra- og kennarafélögum skólans og aðhald foreldra við heimanám unglunga virðast minnka líkur á brotthvarfi þeirra frá námi (McNeal, 1999; Rumberger, 1995). Í rannsókn McNeal kom jafnframt fram að tengsl þátttöku foreldra í skólagöngu barnsins við námsgengi þess voru með mismunandi hætti eftir því hvaða mælikvarði var lagður á námsgengi. Þannig tengdist til dæmis umræða foreldra og barna um skólann góðum námsárangri barna þeirra en dró ekki úr líkum á brotthvarfi þeirra frá námi.

Fyrirnefnd samantekt bendir til þess að flókin tengsl séu á milli þátttöku foreldra í skólagöngu barna og námsárangurs þeirra annars vegar og brotthvarfs frá námi hins vegar. Niðurstöðurnar eru jafnvel misvísandi og hefur það verið skýrt annars vegar með því að ólíkar mælingar séu notaðar til að meta þátttöku foreldra í skólagöngu barnsins og hins vegar því að oft séu mælingar of einfaldar þegar í raun sé um að ræða flókið samspil margra þátta (Fan og Chen, 2001).

Velta má því fyrir sér hvort þessi nálgun

við að meta tengsl samskipta foreldra og barna við námsgengi hafi verið of þröng. Hugsanlega er heppilegra að beina athyglinni að uppeldisaðferðum foreldranna í stað afmarkaðri þátta sem tengjast beint skólagöngu. Í því samhengi má nefna niðurstöður Steinberg, Lamborn, Dornbusch og Darling (1992) sem benda til að það fari eftir uppeldisaðferðum foreldra hver tengslin eru á milli þátttöku foreldra í skólagöngu barnsins og námsárangurs þess. Þátttaka foreldra í skólagöngu unglunga ýtti undir betri námsárangur einungis hjá unglingum leiðandi foreldra. Leiðandi uppeldi einkennist af því að foreldrar krefjast þroskaðrar hegðunar af barni sínu, sýna því viðurkenningu, hvatningu og hlýju en setja jafnframt skýr mörk með viðhlítandi skýringum á því hvað er tilhlýðilegt og hvað ekki (Baumrind, 1971). Niðurstöðu sína túlkar Steinberg (2001) á þá leið að það sé ekki aðeins hvað foreldrar geri í tengslum við skólastarfið og námið sem skipti mestu máli heldur hvers konar uppeldisaðferðir foreldrar noti í samskiptum við börn sín.

Á sviði rannsókna á uppeldisaðferðum foreldra er kenning Díönu Baumrind sennilega einna þekktust. Hugmyndafræðilegur grunnur kenningarinnar (Baumrind, 1971; Steinberg, 2001) er sá að börn sem búa við leiðandi uppeldi, þ.e. viðurkenningu og hlýju foreldra sinna, stuðning þeirra og mörk, séu móttækilegri fyrir leiðbeiningum foreldra en börn sem búa við annars konar uppeldi; félagsmótunin verði þar af leiðandi árangursríkari. Heimilisbragur sem einkennist af gagnkvæmu trausti og viðurkenningu – þar sem málin eru rædd og lögð áhersla á að laða fram sjónarmið bæði barnanna og foreldranna – efli þroska barnanna vitsmunalega og félagslega og styrki sjálfmynd þeirra og ábyrgðarkennd. Fyrstu rannsóknir Baumrind (1971) á þessu sviði beindust að tengslum á milli þroska barna á forskólaaldri og uppeldisaðferða foreldra. Þar kom fram að strax á þeim aldri barnanna megi greina mismunandi þroska þeirra eftir uppeldisaðferðum foreldranna. Börn leiðandi foreldra reynast best sett; þau eru afar virk

og þroskuð, sýna mikið sjálfstæði, mikinn sjálfsgætt og hafa tiltrú á sjálfum sér. Auk þess eru þau vingjarnleg og samvinnufús.

Uppeldisaðferðir foreldra skipta því miklu frá fyrstu árum barnsins og leggja mikilvægan grunn að velferð þess eins og fjölmargar rannsóknir benda til (sjá yfirlit Steinberg, 2001). Með öðrum orðum, á unglingsárum hefur grunnur verið lagður að sjálfsmynd unglínganna og hæfni þeirra á ýmsum sviðum, m.a. að tiltrú þeirra á sjálfum sér, sjálfsgætt og viðhorfum til náms sem tengst geta námsgengi þeirra.

Í nýlegum rannsóknum bæði hér á landi og erlendis, sem grundvallast á kenningu Baumrind, hefur verið athugað hvernig *viðurkenning* foreldra, *hegðunarstjórn* þeirra og *stuðningur* tengist hæfni og aðlögun unglínganna. Tengsl þessara uppeldisþátta hafa til dæmis verið könnuð við námsárangur (Herman, Dornbusch, Herron og Herting, 1997; Sigrún Aðalbjarnardóttir og Kristjana Stella Blöndal, 2004), sjálfsmynd og líðan (Sigrún Aðalbjarnardóttir og Kristín L. Garðarsdóttir, 2004a, 2004b; Steinberg, Lamborn, Darling, Mounts og Dornbusch, 1994) og vímuefnaneyslu (Lamborn, Mounts, Steinberg og Dornbusch 1991; Sigrún Aðalbjarnardóttir og Leifur G. Hafsteinsson, 2001).

Stuðningur (involvement) vísar til þess hvort foreldrar hvetja börn sín til að standa sig vel og veita þeim stuðning. *Viðurkenning* (psychological autonomy granting) vísar til þess hvort foreldrar hvetja börn sín til að tjá eigin hugmyndir, skoðanir og tilfinningar, hvort þeir taka þeim hugrenningum vel og sýna þeim með því virðingu. Andstæða viðurkenningar er sálræn stjórn foreldra sem snýst um að foreldrar ásaka oft börn sín og gera lítið úr hugmyndum þeirra og skoðunum; þeir setja sífellt út á þau og ráðskast með líf þeirra. *Hegðunarstjórn* (behavioral control) vísar til þess hvernig foreldrar stjórna hegðun barna sinna, t.d. hvort þeir setja þeim skýr mörk og framfylgja þeim. Munurinn á sálrænni stjórn og hegðunarstjórn felst í því að hin fyrrnefnda beinist að tilfinningum fólks en hin síðarnefnda

að því að stjórna hegðun (Lamborn o.fl., 1991; Gray og Steinberg, 1999).

Niðurstöður rannsókna á þessum þremur þáttum uppeldis: stuðningi, viðurkenningu og hegðunarstjórn benda til að þeir tengist námsárangri unglínganna á aldrinum 11–17 ára (Gray og Steinberg, 1999; Herman o. fl., 1997; Steinberg, Elmen og Mounts, 1989). Eftir því sem stuðningur foreldra og viðurkenning þeirra er meiri þeim mun hærrí einkunnir hljóti unglíngarnir. Þá hefur komið fram að unglíngar sem búa við miðlungs hegðunarstjórn foreldra fá að jafnaði hærrí einkunnir en þeir sem búa við mikla hegðunarstjórn (Gray og Steinberg, 1999; Kurdek, Fine og Sinclair, 1995).

Fáar rannsóknir virðast aftur á móti hafa beinst að því að kanna tengsl á milli uppeldisaðferða foreldra og brotthvarfs ungmenna frá námi. Þó skal nefna að í þversniðsrannsókn Rumberger, Ghatak, Poulos, Ritter og Dornbusch (1990), sem studdust við kenningu Baumrind, kom fram sú vísbending að unglíngar (15–17 ára) eftirlátra foreldra væru líklegri til að hætta í námi en nemendur leiðandi og skipandi foreldra (skýr mörk foreldra en án útskýringa). Í þeirri rannsókn var hópur brotthvarfsnemenda of fámennur til að hægt væri að taka tillit til annarra þátta, eins og félags- og efnahagslegrar stöðu foreldra.

Af framangreindu má sjá að skortur er á rannsóknum þar sem uppeldisaðferðir foreldra eru skoðaðar í tengslum við brotthvarf ungmenna frá námi. Hér verður lögð áhersla á að skoða þessi tengsl. Jafnframt hefur verið bent á að í flestum rannsóknum til þessa hafi athyglin beinst að yngri aldurshópum og rannsóknir skorti á hvernig uppeldisaðferðir foreldra tengist velferð unglínganna (Steinberg, 2001). Við athugum hér hvernig uppeldisaðferðir foreldra við 14 ára aldur ungmenna tengjast brotthvarfi þeirra frá námi og miðum við hvort þau hafa lokið framhaldsskólaprófi 22 ára gömul. Við byggjum á kenningu Baumrind (1971) um mismunandi uppeldisaðferðir foreldra og beinum athyglinni að þeim þremur þáttum uppeldis sem teljast uppistaða leiðandi

uppeldis, þ.e. viðurkenningu, hegðunarstjórn og stuðningi (Gray og Steinberg, 1999).

Í rannsókninni er sérstaklega hugað að því hvort uppeldisaðferðir foreldra tengjast brotthvarfi ungmennanna frá námi þrátt fyrir að tillit sé tekið til félags- og efnahagslegrar stöðu foreldra. Eins og fram hefur komið hefur áhersla í rannsóknnum á tengslum á milli fjölskylduþátta og brotthvarfs frá námi aðallega beinst að félags- og efnahagslegri stöðu foreldra. Komið hefur fram sú athyglisverða umræða að mæling á félags- og efnahagslegri stöðu foreldra sé í raun ekki aðeins mæling á menntun, stöðu og tekjum þeirra heldur á fjölda persónu- og félagslegra þátta eins og uppeldisaðferðum foreldra sem tengjast námsgengi ungmennanna (sjá yfirlitsgrein Jeynes, 2002). Okkur þykir því mikilvægt að taka tillit til félags- og efnahagslegrar stöðu foreldra þegar við könnum tengslin á milli uppeldisaðferða foreldra og brotthvarfs ungmenna frá námi. Jafnframt er tekið tillit til þess hvort í hlut eiga stúlkur eða piltar þar sem piltar virðast síður ljúka framhaldsskóla en stúlkur (Jón Torfi Jónasson og Kristjana Stella Blöndal, 2002).

Í ljósi þess að fyrri rannsóknir (samantekt Battin-Pearson o.fl., 2000; Jón Torfi Jónasson og Kristjana Stella Blöndal, 2002) benda til sterkra tengsla á milli fyrri námsárangurs og brotthvarfs frá námi er tekið tillit til námsárangurs þegar athuguð eru tengsl uppeldisaðferða foreldra og brotthvarfs ungmenna frá námi. Önnur ástæða fyrir því að taka tillit til námsárangurs er sú að á fyrri stigum þessarar rannsóknar kom fram að uppeldisaðferðir foreldra tengjast námsárangri þeirra á samræmdum prófum (Sigrún Aðalbjarnardóttir og Kristjana Stella Blöndal, 2004).

Því hefur verið haldið fram að samræmd próf við lok grunnskóla endurspegli námshæfni fólks ekki síður en að vera mæling á kunnáttu í einstökum greinum (Jón Torfi Jónasson og Guðmundur B. Arnkelsson, 1992). Þá hefur komið fram að forspárgildi einkunna á samræmdu prófi í íslensku og í stærðfræði

um brotthvarf frá námi virðist svipað (Jón Torfi Jónasson og Kristjana Stella Blöndal, 2002). Af þeim sökum er hér aðeins hugað að námsárangri úr annarri námsgreininni og varð íslenska fyrir valinu.

Rannsóknir á brotthvarfi frá námi hafa verið gagnrýndar fyrir skort á langtímasniði þar sem slíkt snið gefur kost á að álykta af meira öryggi um hvort þættir eins og uppeldisaðferðir spái fyrir um brotthvarf en ef um er að ræða þversnið (Rosenthal, 1998). Þessi rannsókn er byggð á langtímasniði sem nær yfir ríflega sjö ára tímabil og var ungmennum fylgt eftir frá 14 ára aldri þar til flest þeirra voru orðin 22 ára. Þær langtímarannsóknir sem gerðar hafa verið á þessu sviði hafa jafnframt flestar náð yfir styttri tíma en í þessari rannsókn. Lengra tímabil ætti augljóslega að gefa betri upplýsingar um brotthvarf frá námi þótt ljóst sé að einhver ungmenni sem hér flokkast undir brotthvarfshóp eigi eftir að ljúka framhaldsskóla. Bent skal á að í umfjöllun um trúverðugleika upplýsinga um brotthvarf frá námi hefur verið mælt með þeirri aðferð sem hér er viðhöfð, það er að fylgja eftir árgangi (Orfield, 2004).

Tilgátur

Í ljósi niðurstaðna ofangreindra rannsókna er búið við því

- að „viðurkenning“ foreldra og „stuðningur“ tengist brotthvarfi ungmenna frá námi; því meiri viðurkenningu og stuðning sem unglíngarnir telja sig búa við 14 ára gamlir þeim mun líklegri sé að þeir hafi lokið framhaldsskólaprófi við 22 ára aldur. Þá er þess vænst að þeir unglíngar sem telja sig búa við miðlungs „hegðunarstjórn“ foreldra við 14 ára aldur séu líklegri til að ljúka framhaldsskóla;
- að uppeldisaðferðir foreldra tengist brotthvarfi frá námi á ofangreindan hátt hvort sem stúlkur eða piltar eiga í hlut, hver sem félags- og efnahagsleg staða foreldra þeirra er og hvort sem ungmennin hlutu lága eða háa einkunn á samræmdu prófi í íslensku við lok grunnskóla.

Aðferð

Þátttakendur

Rannsóknin er með langtímasniði og náði til allra reykvískra nemenda sem skráðir voru í 9. bekk vorið 1994. Alls tóku 1272 nemendur þátt í rannsókninni þetta vor (51% stúlkur) og var svörunin rúmlega 90%. Þátttakendum hefur verið fylgt eftir síðan og var gögnum safnað síðast á síðari hluta árs 2001 þegar þátttakendur voru á 22. aldursári. Þá náðist til 995 þátttakenda (57% stúlkur). Alls eru það 649 ungmenni sem tóku þátt í öll þrjú skiptin og svöruðu öllum þeim spurningum sem athugunin nær til. Af þeim voru 107 ungmenni í framhaldsskóla á 22. aldursári (árið 2001). Þeim var sleppt úr greiningunni þar sem skilgreining á brotthvarfi miðast við þá sem ekki höfðu lokið framhaldsskóla 22 ára og ekki voru í framhaldsskólanámi. Úrvinnsla gagna nær því til 545 ungmenna.

Frankvæmd

Spurningalistar voru lagðir fyrir þá nemendur í 9. bekk í grunnskólum Reykjavíkur sem höfðu samþykkt að taka þátt með leyfi foreldra og voru mættir í skólann þá daga í mars 1994 sem listarnir voru lagðir fyrir í skólanum. Með spurningalistunum var meðal annars leitað eftir bakgrunni nemenda og spurt um uppeldisaðferðir foreldra. Í maílok 2001 voru spurningalistarnir sendir til allra þeirra sem tóku þátt árið 1994. Rúmum mánuði eftir að listarnir voru sendir til þátttakenda voru send út bréf þar sem ítrekuð var beiðni um listana. Rúmum tveimur mánuðum síðar var hringt í þá sem ekki höfðu sent listana og þeim boðið að fá nýja lista ef þeir höfðu glatað listunum. Þá um haustið var hringt aftur til ungmennanna og beiðnin um listana enn ítrekuð. Gagnaöflun lauk í árslok.

Mælitæki

Námshengi. Mæling á námsárangri byggist á einkunn þátttakenda á samræmdu prófi í íslensku í 10. bekk en þá voru þeir á 16. ári (árið 1995). Til brotthvarfshóps hér teljast

þau ungmenni sem ekki höfðu lokið neinu skilgreindu framhaldsskólaprófi og voru ekki í framhaldsskóla við 22 ára aldur þegar rannsóknin fór fram. Tæplega 70% svarenda höfðu lokið framhaldsskóla, 12% voru í framhaldsskóla og 19% voru ekki í skóla og höfðu ekki útskrifast úr framhaldsskóla þegar rannsóknin fór fram.

Eftirtaldar mælingar byggjast á svörum ungmennanna vorið 1994 þegar þau voru í 9. bekk grunnskóla og á 15. ári:

Félags- og efnahagsleg staða foreldra var metin bæði með tilliti til menntunar og starfs beggja foreldra. Notaður var sexskiptur raðkvarði sem byggist á kvarða Hollingshead (1975). Ef menntun og störf foreldra flokkuðust mismunandi á kvarðanum var miðað við stöðu þess foreldris sem var í hærri flokki. Í þessari rannsókn var kvarðinn endurflokkaður í þrjú flokka. Störf í þeim hópi sem töldust hafa lakasta félags- og efnahagslega stöðu voru bæði sérhæfð og ósérhæfð störf í þjónustu, iðnaðarstörf og skrifstofustörf. Til miðlungs stöðu flokkuðust störf sem krefjast sérmenntunar en þó ekki háskólaprófs. Í flokki þeirra sem töldust hafa besta félags- og efnahagslega stöðu voru þeir sem sinna störfum sem krefjast háskólamenntunar og þeir sem sinna stjórnunarstörfum.

Uppeldisaðferðir foreldra voru metnar með kvörðum Lamborn og félaga (1991) og voru þeir lagðir fyrir unglíngana. Um er að ræða þrjú kvarða sem meta stuðning (involvement), hegðunarstjórn (behavioral control) og viðurkenningu (psychological autonomy granting).

Stuðningur (tíu spurningar, $M=0,87$, $SF=0,09$, lægsta gildi=0,47, hæsta gildi=1,00, $\alpha=0,75$) mælir meðal annars hversu mikla hvatningu unglíngurinn telur sig fá frá foreldrum sínum og hversu vel hann telur sig geta treyst á stuðning þeirra. Dæmi um atriði voru: „Hann/hún hvetur mig til að gera mitt besta í öllu sem ég tek mér fyrir hendur“ og „Ég get treyst á að hann/hún hjálpi mér ef ég lendi í vandræðum“. Svarmöguleikar voru „Oftast rétt“ og „Oftast rangt“.

Hegðunarstjórn (átta spurningar, $M=0,69$, $SF=0,13$, lægsta gildi=0,28, hæsta gildi=0,97, $\alpha=0,77$) metur að hve miklu leyti foreldrar stjórna börnum sínum með því að setja þeim skýr mörk sem fylgt er eftir. Dæmi um spurningar voru: „Hversu mikið reyna foreldrar þínir að fylgjast með því: Hvar þú ert flesta daga eftir skóla?“ og „Hvert þú ferð á kvöldin?“. Svarmöguleikar voru þrír; „Þau reyna það ekki“, „Þau reyna það svolítið“ og „Þau reyna það mikið“.

Viðurkenning (tölf spurningar, $M=0,80$, $SF=0,11$, lægsta gildi=0,44, hæsta gildi=1,00, $\alpha=0,72$) metur að hve miklu leyti foreldrar hvetja börn sín til að tjá eigin tilfinningar, skoðanir og hugmyndir. Spurt var til dæmis: Hvað af eftirtöldu á oftast við um föður þinn/móður þína: „Hann/hún lætur mig sjálfa(n) skipuleggja það sem mig langar til að gera“ og „Ef ég geri eitthvað sem hann/hún er á móti þá leyfir hann/hún mér ekki að gera hluti með sér“. Svarmöguleikar voru „Oftast rétt“ og „Oftast rangt“.

Meðaltal atriða hvers kvarða var fundið og var þeim snúið þannig að því hærra sem gildið var, þeim mun meiri var stuðningurinn, hegðunarstjórnin og viðurkenningin sem unglundurinn upplifði.

Úrvinnsla

Fylgibreyta er tvískipt og sýnir hvort ungmennin höfðu lokið skilgreindu framhaldsskólaprófi við 22 ára aldur. Frumbreytur voru bakgrunnur nemenda, þ.e. félags- og efnahagsleg staða foreldra, kynferði, fyrri námsárangur (einkunn á samræmdu prófi í íslensku í 10. bekk) og uppeldisaðferðir foreldra. Aðhvarfsgreining hlutfalls (logistic regression) var notuð til að meta forspá frumbreytna um dreifingu fylgibreytu. Niðurstöður aðhvarfsgreiningar hlutfalls eru settar fram sem hlutfallslíkindi eða odds ratio. Því fjær 1 sem hlutfallslíkindi eru, þeim mun meiri eru áhrif frumbreytna. Ef hlutfallslíkindi eru 1 hefur frumbreyta engin áhrif á dreifingu fylgibreytu.

Greiningin var gerð í þremur þrepum. Á

fyrsta þrepi voru könnuð einföld tengsl hverrar frumbreytu við brotthvarf frá námi. Á öðru þrepi var forspá uppeldisaðferðanna þriggja um brotthvarf metin en á þriðja þrepi var kannað hvaða áhrif það hefði að bæta bakgrunni nemenda og námsárangri við forspárjöfnuna. Auk þess var kannað hvort ólínuleg tengsl kæmu fram á milli hegðunarstjórnar og brotthvarfs frá námi. Var það gert með þeim hætti að setja inn bæði upprunalegu breytuna fyrir hegðunarstjórn og breytuna í öðru veldi (sjá Gray og Steinberg, 1999).

Þátttakendur í langtímarannsókninni við 14, 15 og 22 ára aldur

Samanburður var gerður á þeim hópi (a) sem upplýsingar fengust um á öllum mælingum þessarar rannsóknar ($n=545$) og (b) þeim hópi sem upplýsingar vantaði um á einni eða fleiri mælingum ($n=620$). Tilgangurinn var að kanna hvort um væri að ræða mun á þessum hópum.

Niðurstöður greiningar á brotthvarfi úr rannsókninni voru þær að stúlkur voru líklegri en piltar til að vera í þeim hópi sem svaraði öllum spurningum þessarar rannsóknar, ($\chi^2(1, N=1165)=26,4, p<0,001$). Þau ungmenni voru líklegri til að svara sem átta foreldra sem höfðu betri félagslega og efnahagslega stöðu, ($\chi^2(2, N=1062)=11,4, p<0,05$) og sem voru að jafnaði með hærri einkunn á samræmdu prófi í íslensku við lok grunnskóla, ($t(1057,6)=7,5, p<0,001$). Þá voru þau líklegri til að upplifa meiri viðurkenningu foreldra, ($t(982)=4, p<0,001$), stuðning, ($t(926,6)=2,2, p<0,05$) og hegðunarstjórn, ($t(992)=4,5, p<0,001$). Ofangreindur munur á hópunum tveimur gefur til kynna að fara verði varlega í að alhæfa um niðurstöður.

Niðurstöður

Í 1. töflu eru kynntar niðurstöður aðhvarfsgreiningar hlutfalls. Í fyrsta dálki koma fram niðurstöður um einföld tengsl hverrar frumbreytu við brotthvarf frá námi, þ.e. uppeldisaðferða foreldra, bakgrunns ungmenna og einkunnar á samræmdu prófi í íslensku í 10. bekk. Í öðrum dálki er mat lagt á

1. tafla. Forspá uppeldisaðferða foreldra við 14 ára aldur ungmenna um brotthvarf þeirra frá námi (aðhvarfsgreining hlutfalls), N=545

	1. dálkur	2. dálkur ^a	3. dálkur ^b
	Einföld tengsl (<i>zero-order</i>)		
	Hlutfallslíkindi	Hlutfallslíkindi	Hlutfallslíkindi
Viðurkenning	0,008***	0,03***	0,04**
Stuðningur	0,002***	0,01***	0,01**
Hegðunarstjórn	0,092**	0,43	2,68
Kyn	0,892		1,19
Félags- og efnahagsleg staða			
Lakasta (gildið 0) vs. miðlungs (gildið 1)	0,700		0,86
Lakasta (gildið 0) vs. besta (gildið 1)	0,235***		0,39**
Einkunn í íslensku	0,440***		0,47***
Nagelkerke R2		0,11	0,37

* $p \leq 0,05$ ** $p \leq 0,01$ *** $p \leq 0,001$

^a Líkan fyrir uppeldisaðferðir, $\chi^2(3)=39,4$; $p < 0,001$.

^b Heildarlíkan fyrir uppeldisaðferðir, bakgrunn ungmenna og einkunn í íslensku við lok grunnskóla, $\chi^2(7)=143,2$; $p < 0,001$.

tengsl uppeldisaðferðanna þriggja samtímis við brotthvarf frá námi og í þriðja dálki er mat lagt á hvaða áhrif það hafi að bæta við líkanið bakgrunni nemenda og einkunn í íslensku við lok grunnskóla. Jafnframt er Nagelkerke R2 kynnt sem sýnir hve hátt hlutfall frumbreytur skýra saman af dreifingu fylgibreytunnar (sjá til dæmis Alexander o.fl., 1997). Stuðlarnir í töflunni sýna hlutfallslíkindi (odds ratio). Í gögnunum voru námslok í framhaldsskóla skilgreind sem 0 og brotthvarf frá námi sem 1. Niðurstöður eru því túlkaðar á þá leið að með hækkandi gildi á frumbreytunni sýna hlutfallslíkindi yfir 1 aukna áhættu á brotthvarfi frá námi en hlutfallslíkindi undir 1 minni líkur.

Eins og sjá má í fyrsta dálki 1. töflu tengdust allar frumbreyturnar, fyrir utan kyn, því hvort ungmennin höfðu lokið framhaldsskóla við 22 ára aldur. Þau voru líklegri til að hafa lokið framhaldsskóla ef þau töldu sig búa

við viðurkenningu foreldra sinna, upplifðu stuðning þeirra og hegðunarstjórn 14 ára gömul. Eftir því sem þeim gekk betur á samræmdu prófi í íslensku í 10. bekk voru þau líklegri til að hafa lokið framhaldsskóla. Jafnframt má sjá að þau sem höfðu besta félags- og efnahagslega stöðu voru líklegri til að hafa lokið framhaldsskóla en þau sem voru með lakasta stöðu.

Í öðrum dálki eru kynntar niðurstöður um tengsl tiltekins uppeldisþáttar við brotthvarf frá námi að teknu tilliti til hinna uppeldisþáttanna. Þar kemur fram að unglingar sem töldu sig búa við viðurkenningu foreldra sinna við 14 ára aldur voru líklegri til að hafa lokið framhaldsskóla við 22 ára aldur en þeir unglingar sem töldu sig búa við sálræna stjórn foreldra. Þá voru þeir unglingar sem töldu sig njóta stuðnings foreldra líklegri til að hafa lokið framhaldsskóla við 22 ára aldur en þeir sem upplifðu lítinn stuðning. Aftur á móti

voru tengsl hegðunarstjórnar og brotthvarfs frá námi ekki lengur til staðar að teknu tilliti til hinna uppeldisþáttanna. Nokkur fylgni var á milli hegðunarstjórnar og stuðnings ($r=0,43$) sem gæti að hluta skýrt þessar niðurstöður.

Í þriðja dálki eru kynntar niðurstöður greiningar þar sem bakgrunni nemenda (félags- og efnahagsleg staða foreldra, kyn) og einkunn á samræmdu prófi í 10. bekk var bætt inn í líkanið. Engu breytti um tengsl uppeldisaðferða foreldra við brotthvarf frá námi að taka einnig tillit til bakgrunns nemenda og einkunnar í íslensku í 10. bekk. Viðurkenning og stuðningur spáðu áfram fyrir um brotthvarf frá námi. Kannað var með aðhvarfsgreiningu hlutfalls hvort hegðunarstjórn hefði ólínuleg tengsl við brotthvarf frá námi. Bæði upprunalega breytan og breytan í öðru veldi voru settar inn í jöfnuna en engin tengsl fundust ($p>0,05$).

Umræða

Segja má að eindregnasta niðurstaða rannsóknarinnar sé sú að uppeldisaðferðir foreldra við 14 ára aldur ungmenna tengjast brotthvarfi þeirra frá námi þegar litið er fram í tímann, eða rúmum sjö árum síðar, þegar flest þeirra hafa náð 22 ára aldri. Athygli vekur að þessi tengsl milli uppeldisaðferða foreldra og brotthvarfs ungmenna frá námi koma fram að teknu tilliti til félags- og efnahagslegrar stöðu foreldra og hvort stúlkur eða piltar eiga í hlut. Auk þess koma þessi tengsl fram að teknu tilliti til einkunnar þeirra á samræmdu prófi í íslensku í 10. bekk.

Þessar niðurstöður eru í fyrsta lagi athyglisverðar í ljósi þess að rannsóknir hafa ítrekað sýnt fram á sterk tengsl á milli félags- og efnahagslegrar stöðu foreldra og brotthvarfs frá námi (Rumberger, 1995). Í öðru lagi eru þær eftirtektarverðar vegna þess að fyrri námsárangur er sterkur forspárþáttur um brotthvarf frá námi (Battin-Pearson, o.fl., 2000; Jón Torfi Jónasson og Kristjana Stella Blöndal, 2002). Við getum því ályktað sem svo að þrátt fyrir að tekið sé tillit til félags- og efnahagslegrar stöðu foreldra og fyrri námsárangurs ungmenna tengist upp-

eldisaðferðir foreldra brotthvarfi ungmenna frá námi á framhaldsskólastigi.

Nánar tiltekið voru þau ungmenni sem töldu sig búa við viðurkenningu foreldra sinna við 14 ára aldur líklegri en þau sem töldu sig búa við sálræna stjórn foreldra til að hafa lokið framhaldsskóla við 22 ára aldur. Sömuleiðis voru þau ungmenni líklegri til að hafa lokið framhaldsskóla sem töldu sig njóta stuðnings foreldra en þau sem töldu sig fá lítinn stuðning. Hegðunarstjórn foreldra við 14 ára aldur virtist aftur á móti ekki tengjast brotthvarfi frá námi við 22 ára aldur eins sterkt og viðurkenning og stuðningur. Hegðunarstjórn foreldra tengdist aðeins brotthvarfi ungmennanna frá námi þegar ekki var tekið tillit til viðurkenningar foreldra og stuðnings. Því má álykta sem svo að þessir uppeldisþættir tengist brotthvarfi frá námi en viðurkenning og stuðningur styrkar en hegðunarstjórn.

Niðurstöðurnar eru eftirtektarverðar, ekki síst í ljósi fyrri rannsókna. Í fyrsta lagi höfum við áður sýnt fram á tengsl á milli uppeldisaðferða foreldra við 14 ára aldur ungmennanna í þessari langtímarannsókn og námsárangurs þeirra á samræmdum prófum í 10. bekk (Sigrún Aðalbjarnardóttir og Kristjana Stella Blöndal, 2004). Þá kom hér fram að þeir sem hlutu hærra einkunn í íslensku á samræmdum prófum í 10. bekk voru líklegri til að hafa lokið framhaldsskóla við 22 ára aldur. Þrátt fyrir þessi tengsl kemur fram að uppeldisaðferðir foreldra við 14 ára aldur ungmennanna tengjast brotthvarfi þeirra frá námi hvort sem þau hlutu háa eða lága einkunn í íslensku á samræmdu prófi í 10. bekk.

Í öðru lagi hafa rannsóknir ítrekað sýnt að þau ungmenni sem eiga foreldra sem hafa betri félags- og efnahagslega stöðu í samfélaginu hverfa síður frá námi (McNeal, 1999; Rumberger, 1995). Athyglisvert er því að ofangreind tengsl á milli uppeldisaðferða foreldra og brotthvarfs frá námi koma fram að teknu tilliti til félags- og efnahagslegrar stöðu foreldranna. Þessi niðurstaða er mikilvægt framlag til umræðunnar um að þær rannsóknir á námsgengi ungmenna sem einungis taka

tillit til félags- og efnahagslegrar stöðu foreldra gefi ekki innsýn í mikilvægi annarra fjölskylduþátta, svo sem samskipti foreldra og barna.

Í þriðja lagi svipar niðurstöðum okkar til niðurstaðna Gray og Steinberg (1999) um að sterkari tengsl séu á milli viðurkenningar foreldra og stuðnings við brotthvarf frá námi en á milli hegðunarstjórnar foreldra og brotthvarfs. Aftur á móti kom hér ekki fram sú niðurstaða þeirra að þeim ungmennum gangi betur í námi sem upplifa miðlungs hegðunarstjórn foreldra en þeim sem upplifa mikla stjórn. Hugsanlegt er að þennan mun megi rekja til þess að mat Gray og Steinberg á námsgengi byggist á námsárangri en ekki brotthvarfi frá námi eins og hér er gert. Einnig má minna á að eins og Gray og Steinberg (1999) hafa sýnt tengdust uppeldisþættirnir þrír missterkt aðlögun unglunga eftir því hvaða mælikvarði var notaður á aðlögun. Þannig tengdist hegðunarstjórn sterkar hegðunarvandkvæðum (t.d. árásgarni) en viðurkenning og stuðningur foreldra tengdist sterkar líðan (t.d. depurð, sjálfslíti) (sjá einnig Sigrún Aðalbjarnardóttir og Kristín L. Gardarsdóttir, 2004a, 2004b). Sömuleiðis getur verið að munur á niðurstöðum liggja í því að þau voru með þversnið í rannsókn sinni en ekki langtímasnið eins og hér var viðhaft.

Á óvart kemur að ekki virðist kynjamunur á brotthvarfi frá námi. Rannsóknir hafa ítrekað sýnt að piltar hætti frekar í námi en stúlkur og má þar nefna sem dæmi rannsókn Jóns Torfa Jónassonar og Kristjönu Stelli Blöndal á námsferli '75 árgangsins (2002). Í þeirri rannsókn byggðist mat á því hverjir höfðu lokið framhaldsskóla á upplýsingum um heilan árgang frá framhaldsskólunum sjálfum og Hagstofunni. Hér er aftur á móti um að ræða spurningakönnun með langtímasniði sem nær yfir tiltölulega langt tímabil (rúm sjö ár) og því náðist ekki aftur í suma þeirra sem tóku þátt í rannsókninni í upphafi. Eins og þegar hefur komið fram voru piltar ólíklegri til að svara við 22 ára aldur en stúlkur og hugsanlega á það sérstaklega við um þá piltar sem horfið hafa frá námi.

Slá þarf að minnsta kosti tvo varnagla við niðurstöður okkar um tengsl uppeldisaðferða foreldra og brotthvarfs ungmennanna frá framhaldsskólanámi. Annar er sá að í rannsókninni er einvörðungu stuðst við mat unglínganna á uppeldisaðferðum í stað þess að fá fram mat foreldra eða mat bæði unglínganna og foreldra. Þessari aðferð fylgja þeir ókostir að sjónarmið foreldranna koma ekki fram og því erfitt að ganga úr skugga um að ástandið sem unglíngurinn lýsir á heimilinu sé raunverulegt. Niðurstöður rannsókna hafa þó sýnt að mat unglínganna sjálfra á uppeldisaðferðum sé réttmæt aðferð, enda hafi foreldrar tilhneigingu til að fegra uppeldisaðferðir sínar (Lamborn o.fl., 1991). Eins er hætt við að þeir foreldrar sem síst sinna uppeldishlutverki sínu svari ekki spurningalistunum, brottfall verði meira og skökk mynd fáist (Sigrún Aðalbjarnardóttir og Leifur G. Hafsteinsson, 2001). Ljóst er þó að niðurstöðum svipar til annarra rannsókna (sjá t.d. Gray og Steinberg, 1999) og eykur það trúverðugleika þessarar rannsóknar. Hinn varnaglinn er að brottfall úr rannsókninni er töluvert og er það fylgífiskur langtímarannsókna (sjá t.d. Chassin, Presson, Sherman og Edwards, 1990). Þar að auki svaraði hluti þeirra ungmenna sem tók þátt ekki öllum spurningum eða þau voru ekki höfð með í úrvinnslu gagna þar sem þau voru enn í framhaldsskóla við 22 ára aldur. Þau ungmenni sem voru líklegri til að taka þátt í öll skiptin höfðu betri félags- og efnahagslega stöðu, höfðu hlotið hærri einkunn á samræmdu prófi og upplifðu meiri viðurkenningu foreldra, stuðning þeirra og hegðunarstjórn. Vegna þessa brottfalls úr rannsókninni þarf að fara varlega í ályktanir um niðurstöður hennar. Þó skal bent á að þær eru í samræmi við fyrri niðurstöður rannsókna á tengslum uppeldisaðferða foreldra og námsgengis ungmenna (Rumberger o.fl., 1990; Steinberg o.fl., 1992) og styður það niðurstöður okkar.

Langtímarannsóknarsniðið er einn af styrkleikum rannsóknarinnar en það gerir okkur kleift að álykta með meiri vissu sem svo að uppeldisaðferðir foreldra við 14 ára aldur

ungmenna segi fyrir um hvort þau hafi lokið framhaldsskóla þegar þau eru komin á 22. aldursár. Annar styrkleiki rannsóknarinnar er sá að við tökum tillit til félags- og efnahagslegrar stöðu foreldra þegar við skoðum tengsl á milli uppeldisaðferða foreldra og brotthvarfs ungmennanna frá námi. Skort hefur slíkar rannsóknir (Rosenthal, 1998). Þriðji styrkleiki rannsóknarinnar er sá að við tökum tillit til námsárangurs ungmennanna þegar við skoðum fyrrnefnd tengsl. Á það hefur einnig skort í rannsóknnum á þessu sviði (Rumberger, 1995). Með þessu móti er hægt að álykta af meira öryggi sem svo að uppeldisaðferðir foreldra tengist brotthvarfi ungs fólks frá námi.

Í stuttu máli benda niðurstöðurnar til þess að uppeldisaðferðir foreldra tengist brotthvarfi ungs fólks frá námi í framhaldsskóla þótt tekið sé tillit til félags- og efnahagslegrar stöðu foreldra, kynferðis ungmennanna og fyrri námsárangurs. Rannsóknin skipar sér þannig á bekk með þeim fjölmörgu rannsóknnum sem sýna að uppeldisaðferðir foreldra skipta miklu um ýmsa mikilvæga þætti í aðlögun barna og unglinga, svo sem um námsárangur þeirra, vímuefnaneyslu, depurð, hegðunarvandkvæði, sjálfsálit og samskiptahæfni (t.d. Gray og Steinberg, 1999; Sigrún Aðalbjarnardóttir, 2005; Sigrún Aðalbjarnardóttir og Kristín L. Garðarsdóttir, 2004a, 2004b; Sigrún Aðalbjarnardóttir og Kristjana Stella Blöndal, 2004; Sigrún Aðalbjarnardóttir og Leifur G. Hafsteinsson, 2001; Steinberg o.fl., 1994). Uppeldisaðferðir foreldra skipta miklu máli og því er mikilvægt að sjá til þess að foreldrar hafi greiðan aðgang að upplýsingum um heppilegar uppeldisaðferðir og fá leiðbeiningar um þær.

Þakkir

Rannsóknasjóður Háskóla Íslands og Vísinda- sjóður Rannsóknaráðs Íslands veittu Sigrúnu Aðalbjarnardóttur mikilvæga styrki til þessarar rannsóknar sem þakka ber. Ungmennin, sem tóku þátt í rannsókninni, fá sérstakar þakkir. Skólastjórum og skólameisturum, kennurum ungmennanna og foreldrum þeirra eru einnig færðar bestu þakkir. Jafnframt er aðstoðarfólki

Sigrúnar, sem tók þátt í gagnasöfnun og tölvuinnslætti gagnanna, þökuð afar vel unnin störf.

Abstract

School dropouts and parenting styles: A longitudinal study

This study explores how parenting style – as assessed by adolescents at age 14 – is related longitudinally to their having finished secondary school at age 22. The study is part of a larger ongoing longitudinal study on risk-taking behaviour; 545 young people participated in this part of the study. We examined parental involvement, their granting of psychological autonomy and behavioural control in relation to school dropout. We controlled for gender, parental SES and academic achievement on a standardized national test in Icelandic at the end of compulsory schooling (10th grade).

The results indicate that parenting styles as evaluated at age 14 predicted school dropout. Those who experienced parental involvement and the granting of psychological autonomy at age 14 were more likely than their peers to have finished upper secondary school at age 22. The third style, behavioural control measured at age 14, did not seem to predict school dropout when the joint contributions of the three parenting styles were explored. These results emerged even after controlling for academic achievement, gender, and parental SES.

Heimildir

- Alexander, K. L., Entwisle, D. R. og Horsey, C. S. (1997). From first grade forward: Early foundations of high school dropout. *Sociology of Education*, 70(Apríl), 87–107.
- Battin-Pearson, S., Newcomb, M. D., Abbott, R. D., Hill, K. G., Catalano, R. F. og Hawkins, D. (2000). Predictors of early high school dropout: A test of five theories. *Journal of Educational Psychology*, 92(3), 568–582.

- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monograph*, 4, 1–103.
- Chassin, L., Presson, C. C., Sherman, S. J., og Edwards, D. A. (1990). The natural history of cigarette smoking: Predicting young-adult smoking outcomes from adolescent smoking patterns. *Health Psychology*, 9, 701–716.
- Fan, X. og Chen, M. (2001). Parental involvement and students' academic achievement: A meta-analysis. *Educational Psychology Review*, 13(1), 1–22.
- Feuerstein, A. (2000). School characteristics and parent involvement: Influences on participation in children's schools. *Journal of Educational Research*, 94(1), 29–40.
- Gray, M. R. og Steinberg, L. (1999). Unpacking authoritative parenting: Reassessing a multidimensional construct. *Journal of Marriage and the Family*, 61, 574–587.
- Hagstofa Íslands (2005). *Skólasókn eftir kyni, aldri og lögheimili nemenda 1999–2004*. Sótt 5. júlí 2005 af <http://www.hagstofa.is/?pageid=782&src=/temp/skolamal/framhaldsskolar.asp>
- Herman, M. R., Dornbusch, S. M., Herron, M. C. og Herting, J. R. (1997). The influence of family regulation, connection, and psychological autonomy on six measures of adolescent functioning. *Journal of Adolescent Research*, 12(1), 34–67.
- Hollingshead, A. B. (1975). *Four factor index of social status*. Óbirt handrit, Yale University, New Haven.
- Jeynes, W. H. (2002). The challenge of controlling for SES in social science and education research. *Educational Psychology Review*, 14(2), 205–221.
- Jón Torfi Jónasson og Guðbjörg Andrea Jónsdóttir (1992). *Námsferill í framhaldsskóla*. Reykjavík: Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands.
- Jón Torfi Jónasson og Guðmundur B. Arnkelsson (1992). Samræmd próf og skólaeinkunnir í 9. bekk. Í Jón Torfi Jónasson og Guðbjörg Andrea Jónsdóttir *Námsferill í framhaldsskóla*, (bls. 14–18). Reykjavík: Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands.
- Jón Torfi Jónasson og Kristjana Stella Blöndal (2002). *Ungt fólk og framhaldsskólinn. Rannsókn á námsgengi og afstöðu '75 árgangans til náms*. Reykjavík: Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands og Háskólaútgáfan.
- Jón Torfi Jónasson og Kristjana Stella Blöndal (2004). Early school leavers and the dropout issue in Europe. Í Margrét Jóhannsdóttir (Ritstj.), *Back on track* (bls. 6–9). Reykjavík: The Icelandic Leonardo da Vinci National Agency.
- Kurdek, L. A., Fine, M. A. og Sinclair, R. J. (1995). School adjustment in sixth graders: Parenting transitions, family climate, and peer norm effects. *Child Development*, 66, 430–445.
- Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L. og Dornbusch, S. M. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent and neglectful families. *Child Development*, 62, 1049–1065.
- McKee, J. M., Melvin, K. B., Ditoro, V. og McKee, S. P. (1998). SARIS: Student at-risk identification scale. *The Journal of At-Risk Issues*, 5, 24–32.
- McNeal, R. B. (1999). Parental involvement as social capital: Differential effectiveness on science achievement, truancy, and dropping out. *Social Forces*, 78, 117–144.

- OECD (2002). *Education at a Glance. OECD Indicators 2002*. Paris: OECD.
- OECD (2005). *Economic Survey of Iceland 2005: The role of structural policies*. Sótt 15. febrúar 2005 af www.oecd.org/document/45/0,2340,en_2649_201185_34393837_1_1_1_1,00.html
- Orfield, G. (2004). Loosing our future: Minority youth left out. Í G. Orfield (Ritstj.) *Dropouts in America* (bls. 1–11). Cambridge, MA: Harvard Education Press.
- Rosenthal, B. S. (1998). Non-school correlates of dropout: An integrative review of the literature. *Children and Youth Services Review*, 20(5), 413–433.
- Rumberger, R. W. (1995). Dropping out of middle school: A multilevel analysis of students and schools. *American Educational Research Journal*, 32, 583–625.
- Rumberger, R. W., Ghatak, R., Poulos, G., Ritter, P. L. og Dornbusch, S. M. (1990). Family influences on dropout behavior in one California high school. *Sociology of Education*, 63, 283–299.
- Rumberger, R. W. og Thomas, S. L. (2000). The distribution of dropout and turnover rates among urban and suburban high schools. *Sociology of Education*, 73(1), 39–67.
- Sigrún Aðalbjarnardóttir. (2005). „Við erum bæði mæðgin og vinir“: Uppeldishættir foreldra og samskiptaþroski unglunga. Í *Ungir Íslendingar í ljósi vísindanna* (bls. 121–128). Reykjavík: Umboðsmaður barna og Háskóli Íslands.
- Sigrún Aðalbjarnardóttir og Kristín L. Garðarsdóttir. (2004a). Depurð ungs fólks og uppleidisaðferðir foreldra: Langtímarannsókn. *Sálfræðiritið*, 9, 151–166.
- Sigrún Aðalbjarnardóttir og Kristín L. Garðarsdóttir. (2004b). Uppleidisaðferðir foreldra og sjálfssalít ungs fólks á aldrinum 14 til 21 árs. *Uppeldi og menntun*, 13, 9–24.
- Sigrún Aðalbjarnardóttir og Kristjana Stella Blöndal. (2004). Uppleidishættir foreldra og námsárangur unglunga á samræmdum prófum við lok grunnskóla. Í Úlfar Hauksson (Ritstj.), *Rannsóknir í félagsvísindum V* (bls. 415–426). Reykjavík: Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands og Háskólaútgáfan.
- Sigrún Aðalbjarnardóttir og Leifur G. Hafsteinsson. (2001). Parenting styles and adolescent substance use: A longitudinal study. *Journal of Research on Adolescence*, 11(4), 401–423.
- Steinberg, L. (2001). We know some things: Parent-adolescent relationship in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence*, 11(1), 1–19.
- Steinberg, L., Elmen, J. D. og Mounts, N. S. (1989). Authoritative parenting, psychosocial maturity, and academic success among adolescents. *Child Development*, 60, 1424–1436.
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Dornbusch S. M. og Darling, N. (1992). Impact of parenting practices on adolescent achievement. Authoritative parenting, school involvement, and encouragement to succeed. *Child Development*, 63, 1266–1281.
- Steinberg, L., Lamborn, S. D., Darling, N., Mounts, N.S. og Dornbusch, S.M. (1994). Over time changes in adjustment and competence among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent and neglectful families. *Child Development*, 65, 754–770.